

ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΕΞΑΜΗΝΟ Α'
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

"έννομη τάξη"

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΓΕΩΡΓΙΑ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 1340200900292
ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: 6947053648
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: georgiapap1@windowslive.com

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	σελ.
I. Εισαγωγή	3
II. Εννοιολογικός προσδιορισμός	4
α) Ορισμός	4
β) Ιστορική αναδρομή	4
III. Ιεραρχία έννομης τάξης	6
α) Σχέσεις των κανόνων της έννομης τάξης	7
β) Ρυθμιστική ενότητα και πληρότητα	8
IV. Μονισμός και δυισμός στην έννομη τάξη	9
α) Δυιστική έννομη τάξη	9
β) Μονιστική έννομη τάξη	10
V. Θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές	12
VI. Γενικές αρχές έννομης τάξης	12
VII. Ελληνική περίληψη	14
VIII. Αγγλική περίληψη	14
IX. Βιβλιογραφία	15

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

“**ΘΕΜΑ**” : Η έννοια της **έννομης τάξης** είναι ο κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο κινείται η παρούσα εργασία. Κατά την παρουσίαση του θέματος αυτού επιδιώκεται η κατά το δυνατόν πληρέστερη κατανόηση της σημασίας του όρου **έννομη τάξη**, καθώς και των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο αναγνώστης είναι σε θέση να αποκτήσει μία συνολική και εμπειριστατωμένη εικόνα του δικαιοϋικού οικοδομήματος. Αρχικά, ως αφετηρία της εργασίας αυτής και ως τρόπος μύησης του αναγνώστη στο θέμα, δε θα μπορούσε να είχε επιλεχθεί τίποτα διαφορετικό παρά ο κλασικός **ορισμός** της έννοιας **έννομη τάξη**. Τοιουτοτρόπως, γίνεται αντιληπτός ο προσανατολισμός του θέματος, ενώ παράλληλα δίνεται η αφορμή για την ανάλυση και αποσαφήνιση των μερών αυτού του ορισμού. Στη συνέχεια, μία **ιστορική αναδρομή** παρέχει στο δέκτη τη δυνατότητα να παρακολουθήσει την εξέλιξη της **έννομης τάξης** μέσα στο πέρας των χρόνων. Ρίχνοντας μια ματιά στην υπόσταση της **έννομης τάξης** του “χθες” και καταλήγοντας σε αυτή του “σήμερα” γίνεται δυνατή η σύγκριση ανάμεσα σε αυτά τα χρονικά διαστήματα, τα οποία, όπως αποδεικνύεται, δεν έχουν αφήσει ανεπηρέαστο το θεμέλιο του δικαιοϋικού συστήματος. Επιπλέον, σταδιακά αναδύονται τα διακριτά στοιχεία της έννοιας αυτής. **Μονισμός** και **Δυισμός** είναι δύο ρεύματα, τα οποία θα απασχολήσουν σε σημαντικό μέρος την εργασία αυτή για το λόγο ότι καθεμία από τις δύο αντιλήψεις (μονιστική-δυναδιστική) προσθέτουν διαφορετικό νόημα στην **έννομη τάξη**. Στο τελευταίο στάδιο της εργασίας γίνεται μία ενδελεχής “**απεικόνιση**” της κατάταξης των κανόνων της **έννομης τάξης**. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η **ιεράρχηση** που ισχύει στη σύγχρονη εποχή, ενώ στην πορεία γίνεται αναφορά στις **θεμελιώδεις συνταγματικές και γενικές αρχές** που απαρτίζουν το Δίκαιο. Δίδεται επίσης αναλυτικός πίνακας βιβλιογραφίας, ενώ στην αρχή του κειμένου υπάρχει εκτενής και αναλυτικός πίνακας περιεχομένων.

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

A. ΟΡΙΣΜΟΣ : Έννομη τάξη ονομάζεται το σύνολο των κανόνων δικαίου οι οποίοι ισχύουν σε ένα δεδομένο κράτος, σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο*. Αποτελεί, με άλλα λόγια, ένα οργανωμένο “σύστημα δικαίου” που διαθέτει ρυθμιστική ενότητα και πληρότητα. Παραδείγματος χάριν, οι κανόνες δικαίου που υφίστανται στο ελληνικό κράτος εν έτι 2010 απαρτίζουν το θεμελιώδες οικοδόμημα που καλείται έννομη τάξη. Παρ' όλο που είναι σύνολο κανόνων δικαίου, ο χαρακτήρας δεν είναι γενικός και αφηρημένος, αλλά απολύτως συγκεκριμένος.

B. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ : Όπως είναι κατανοητό, η έννομη τάξη από το παρελθόν ως και σήμερα έχει λάβει διάφορες μορφές ανάλογα με τις συνθήκες και τα δεδομένα κάθε εποχής. Είναι προφανές πως δε θα μπορούσε να παραμείνει αλώβητη μέσα στο χρόνο και παντελώς αποστειρωμένη από γεγονότα, όπως νομισματικές και εμπορικές συναλλαγές, τεχνολογική και βιομηχανική επανάσταση, ανάδειξη νέων τρόπων παραγωγής και καλλιέργειας κτλ. Η εξέλιξη του “είναι” οδηγεί στην εξέλιξη του “δέοντος”. Όλες οι παραπάνω εξελίξεις οδήγησαν στη μεταβολή της έννομης τάξης.

Ανατρέχοντας στην πορεία της μέσα στο χρόνο και πιο συγκεκριμένα στον περασμένο αιώνα εντοπίζεται μια έννομη τάξη με ατομικιστικό περιεχόμενο. Ο δεδομένος εκείνη την εποχή ατομικιστικός φιλελευθερισμός είχε καλλιεργήσει ένα δικαϊκό σύστημα που παρουσίαζε αντιφάσεις. Αναλυτικότερα, ενώ το δημόσιο δίκαιο κατοχύρωνε συνταγματικά την παροχή προστασίας από το κράτος, η ιδιωτική εξουσία δεν προέβλεπε σχετική κατοχύρωση.

* ο παραπάνω ορισμός αφορά στην εσωτερική έννομη τάξη. Αυτή διακρίνεται σε εξωτερική ή διεθνή, η οποία δημιουργείται από διακρατικές συμφωνίες και σε γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Συνοπτικά, εκείνο το χρονικό διάστημα και μέχρι την ανάδυση της αστικής τάξης στους καιρούς της γαλλικής επανάστασης, επικρατούσε ατομικιστική έννομη τάξη και έτσι τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν παρείχαν απαραβίαστες και καθολικές αρχές εφόσον δεν ίσχυαν στο ιδιωτικό δίκαιο. Από τη στιγμή όμως που κάνει την εμφάνιση της η αστική τάξη και ξεπροβάλλουν σταδιακά δημοκρατικά ρεύματα, επιτυγχάνεται και η ποιοτική μεταβολή της έννομης τάξης. Ειδικότερα, παύει πλέον ο ατομικιστικός της χαρακτήρας και γίνεται φορέας του κοινωνικού ανθρωπισμού. Το σύγχρονο αυτό οργανωμένο σύνολο κανόνων δικαίου έχει ως καταστατική αρχή, την αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας. Η μεταβολή αυτή συνεπάγεται και τη μεταβολή πάμπολλων πτυχών του Συντάγματος. Για παράδειγμα, η μορφή, η οργάνωση, η λειτουργία του κράτους και του πολιτεύματος αλλά και περισσότερες “διαστάσεις” του Συντάγματος δε μένουν ανεπηρέαστες, αντιθέτως συμπορεύονται με αυτή την αλλαγή.

Απλούστερα, κοινωνικές (η αλλαγή της αντίληψης του ανθρώπου αλλά και η μετάλλαξη της πραγματικότητας του), οικονομικές (π.χ βιομηχανική επανάσταση) και πολιτικές (δημοκρατικοποίηση του πολιτικού σκηνικού) συνθήκες συνέδραμαν στη μετατροπή της έννομης τάξης του ατομικισμού σε μια ενιαία έννομη τάξη κοινωνικού ανθρωπισμού με καταστατική αρχή, το απαραβίαστο της ανθρώπινης αξίας.

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΈΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ

Όπως τονίστηκε σε προηγούμενο σημείο, η έννομη τάξη αποτελεί μία ενιαία οργανωμένη “ομάδα” κανόνων δικαίου, οι οποίοι με τη σειρά τους έχουν καθορισμένη και συγκεκριμένη θέση κατάταξης μέσα σε αυτό το πλέγμα. Σε μια δημοκρατία ο καθορισμός της ταυτότητας και της ιεραρχίας των πηγών δικαίου συνδέεται με τον καθορισμό των οργάνων και τη διαδικασία παραγωγής κανόνων δικαίου. Συγκεκριμένα, την “ομάδα” αυτή απαρτίζουν το Σύνταγμα*, (το Διεθνές Δίκαιο), οι νόμοι και οι κανονιστικές πράξεις της διοίκησης. Η σειρά με την οποία αναφέρθηκαν δεν είναι τυχαία, αντιθέτως προβάλλει καθαρότητα τον τρόπο διάρθρωσης τους στο ιεραρχικό σχήμα. Η κλίμακα αυτή ξεκινά από το τυπικά ανώτερο νόμο, το Σύνταγμα, συνεχίζει με το Διεθνές δίκαιο, που όπως διακρίνεται διαθέτει υποσυνταγματική, αλλά υπερνομοθετική ισχύ (αποτελεί μία ενδιάμεση βαθμίδα) και στη συνέχεια ακολουθούν οι νόμοι του κοινού δικαίου με κατώτερη τυπική δύναμη έναντι του Συντάγματος, ανώτερη όμως έναντι των κανονιστικών διοικητικών πράξεων που έπονται.

Αναλυτικότερα, μελετώντας κάθε επίπεδο αυτής της πυραμίδας δε θα μπορούσε κάποιος να μην αναφερθεί στην κορυφή. Το Σύνταγμα, ειδικότερα, αποτελεί, θα έλεγε κανείς, μία μικρογραφία της έννομης τάξης. Περιλαμβάνει την καταστατική αρχή της έννομης τάξης, θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές, καθώς ακόμη και άλλου είδους διατάξεις συνταγματικού περιεχομένου. Το ισχύον Σύνταγμα θεσπίστηκε το 1975, υπέστη δε τροποποιήσεις ελάσσονος σημασίας το 1986 και το 2001. Κατέχει, όπως προαναφέρθηκε, την ανώτερη τυπική υπεροχή και “εξαναγκάζει” οποιοδήποτε άλλο κανόνα να συμφωνεί με αυτό. Με άλλα λόγια, κάθε νόμος και καθεμία κανονιστική πράξη επιβάλλεται να βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία προς το Σύνταγμα, ειδάλλως κρίνεται αυτόματα αντισυνταγματική από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και παραπέμπεται συνοδευόμενη με αιτιολογική έκθεση στο Κοινοβούλιο προκειμένου να επιληφθεί του θέματος. Συνοπτικά, το Σύνταγμα αποτελεί πηγή της νομιμοποίησης όλων των κλάδων δικαίου, δημοσίου και ιδιωτικού.

Σύμφωνα, όμως, με το άρθρο 28 του Συντάγματος οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου.

“Κατεβαίνοντας ένα σκαλί” στην ιεραρχία της έννομης τάξης συναντώνται οι νόμοι του κοινού δικαίου. Ο νόμος είναι ένα σύνολο κανόνων δικαίου θεσπιζόμενο από τη Βουλή. Η ρύθμιση που παρέχει είναι γενική και αφηρημένη. Όπως ο συντακτικός νομοθέτης αναλαμβάνει τη θέσπιση των συνταγματικών κανόνων, έτσι και ο κοινός νομοθέτης θεσπίζει τους νόμους κοινού δικαίου.

Τη βάση του ιεραρχικού αυτού σχήματος αποτελούν οι κανονιστικές πράξεις της διοίκησης, πράξεις, δηλαδή, που περιλαμβάνουν κανόνα δικαίου. Εξουσιοδοτούνται άλλοτε από το συντακτικό νομοθέτη (άμεση/ συνταγματική εξουσιοδότηση) και άλλοτε από τον κοινό νομοθέτη (έμμεση/ νομοθετική εξουσιοδότηση). Η εξουσιοδότηση παρέχεται σε κάποιο αρμόδιο όργανο της διοίκησης που συνήθως προέρχεται από τα ανώτερα κλιμάκια.

Κατ' αυτόν τον τρόπο ολοκληρώνεται η απεικόνιση του τρόπου διάρθρωσης της έννομης τάξης.

Σχέσεις των κανόνων της έννομης τάξης

Οι σχέσεις που υφίστανται ανάμεσα στους κανόνες που ενυπάρχουν στην έννομη τάξη ρυθμίζονται από συγκεκριμένες αρχές ερμηνευτικού περιεχομένου. Οι αρχές αυτές, συγκεκριμένα, διαδραματίζουν ρόλο διακρίβωσης εντοπίζοντας ποιος κανόνας δικαίου εφαρμόζεται.

Ειδικότερα, οι αρχές που διαρθρώνουν τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στις βαθμίδες της έννομης τάξης είναι οι ακόλουθες :

- > Η αρχή κατά την οποία “ο υπέρτερος νόμος υπερισχύει του

υποδεέστερου” (lex superior derogat inferiori). Σύμφωνα με αυτή την αρχή, ο ανώτερος νόμος υπερισχύει από τον κατώτερο, ακόμη και στην περίπτωση που ο δεύτερος έχει θεσπιστεί πιο πρόσφατα από τον πρώτο ή αν παρέχει ειδικότερη ρύθμιση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υπεροχή του Συντάγματος έναντι των νόμων του κοινού δικαίου, καθώς επίσης και των τελευταίων έναντι των κανονιστικών πράξεων.

- Η αρχή κατά την οποία “ο ειδικότερος νόμος υπερισχύει του γενικότερου” (lex specialis derogat generali). Σύμφωνα με την προκειμένη αρχή, ο νόμος που περιέχει ειδικότερη ρύθμιση μπορεί να “επισκιάσει” εκείνον με το γενικότερο περιεχόμενο. Ωστόσο επιβάλλεται να σημειωθεί πως αυτή η αρχή εφαρμόζεται μόνο σε νόμους τυπικά ισοδύναμους. Παραδείγματος χάριν, μία ειδική συνταγματική διάταξη είναι ανώτερη από μία γενική. Αντίθετα όμως, μία ειδική κανονιστική πράξη δε θεωρείται υπέρτερη ενός γενικού κανόνα κοινού δικαίου. Επιπλέον, σε περίπτωση “σιωπής” ειδικής διάταξης γενική και ειδική διάταξη συνεργάζονται.
- Η αρχή κατά την οποία “ο νεότερος νόμος υπερισχύει του προγενέστερου” (lex posterior derogat priori). Όπως και παραπάνω, η αρχή αυτή εφαρμόζεται σε ισοδύναμους κανόνες δικαίου. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με μία παραπλήσια αρχή “ο νεότερος γενικός νόμος δεν καταργεί τον προγενέστερο ειδικό νόμο”.

Ρυθμική ενότητα & πληρότητα

Ήδη από τον ορισμό του όρου, έγιναν γνωστά δύο σημαντικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της έννομης τάξης. Αυτά δεν είναι άλλα παρά η ρυθμιστική ενότητα και η πληρότητα. Άλλωστε είναι προφανές πως δε θα ήταν δυνατόν να υπάρχουν “κενά” στο σύστημα του δικαίου. Κατά την παραδοσιακή θεωρία, ωστόσο, υφίστανται “κενά δικαίου”, τα οποία διακρίνονται σε “πρωτογενή” και “δευτερογενή”. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει “κενά” σε ρυθμίσεις που έχουν προέλθει ύστερα από (ακούσια) παράλειψη του νομοθέτη (ακούσια- αληθή κενά). Στον

αντίποδα, καθόλου σπάνια συναντώνται τα “δευτερογενή” κενά δικαίου, των οποίων οι πραγματικές προϋποθέσεις δημιουργήθηκαν μετά από τη θέσπιση του νόμου. Τα κενά αυτά, αναμφίβολα, χρήζουν ερμηνείας. Ο νομοθέτης έχει υποχρέωση να πληρώσει τα συγκεκριμένα κενά με τη βοήθεια πλησιέστερων κανόνων προκειμένου να εξασφαλιστεί η ρυθμιστική πληρότητα της έννομης τάξης.

Στο σημείο αυτό, θα μπορούσε να προστεθεί και ένας ακόμη τρόπος πλήρωσης των δικαιοκένων “κενών”. Αυτή είναι η μέθοδος της αναλογίας. Αναλυτικότερα, η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις που δε ρυθμίζονται συγκεκριμένα από το νομοθέτη για το λόγο ότι οι πραγματικές προϋποθέσεις που είτε προϋπήρχαν είτε εμφανίστηκαν μετέπειτα δε συμπεριλήφθηκαν από εκείνον (εκούσια ή ακούσια).

ΜΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΥΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Η παρουσίαση των διαφορετικών θεωριών, αναφορικά με τη δομή της έννομης τάξης, κρίνεται επιτακτική, αφού η αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων έχει νόημα μόνο στη ενιαία έννομη τάξη. Απαιτεί μετατροπή του νοήματος των συνταγματικών δικαιωμάτων μέσω της ιστορικής εξέλιξης που αναγκαία οδηγεί και στη μεταβολή της έννομης τάξης.

- **δυσιστική έννομη τάξη**

Μέσα σε μια φιλελεύθερη δημοκρατία, το δίκαιο που παράγεται βασίζεται στην αντίθεση κράτους-κοινωνίας. Τα όρια που αναπτύσσονται ανάμεσα στην κοινωνία και στο κράτος είναι διακριτά. Η πρώτη αποτελεί χώρο ελεύθερης δράσης και ανάπτυξης των ατόμων, οποίος δε μπορεί σε καμία περίπτωση, από συνταγματική πλευρά, να παραβιαστεί από το κράτος.

Ο δυαδισμός ως θεώρηση διακρίνει την έννομη τάξη σε δύο τμήματα και συνακολουθώς και το δίκαιο σε ιδιωτικό και δημόσιο. Το δημόσιο δίκαιο αφορά στις σχέσεις ιδιωτών και κράτους, ενώ το ιδιωτικό δίκαιο αναφέρεται στις σχέσεις που υφίστανται μεταξύ των ιδιωτών. Τάσεις που

επικράτησαν στην εποχή του φιλελευθερισμού βοηθούν στην κατανόηση του νομικού διαχωρισμού του δικαίου. Το κράτος δικαίου της φιλελεύθερης δημοκρατίας ήταν κράτος αποχής. Με άλλα λόγια, η ελευθερία του ατόμου προϋπέθετε τη δέσμευση του κράτους και ταυτόχρονα η δέσμευση αυτή συνεπαγόταν την ελευθερία του ανθρώπου.

Από τη στιγμή που τα ατομικά δικαιώματα κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα, κανόνα δηλαδή “δημοσίου δικαίου”, αποτελούν προφανέστατα μόνο δημόσια δικαιώματα στρεφόμενα κατά του κράτους. Οι προσωπικές σχέσεις των ιδιωτών, επιπρόσθετα, αποτελούν αρμοδιότητα τού κοινού δικαίου και του κοινού νομοθέτη. Γίνεται, επομένως, σαφές πως υπάρχει ένα “ψεγάδι” στην παραδοσιακή ατομιστική δυαδιστική έννομη τάξη του φιλελευθερισμού. Δεν είναι δυνατόν να προστατεύεται το άτομο αποκλειστικά και μόνο από την κρατική εξουσία, αλλά ταυτόχρονα να μένει έκθετο στους κινδύνους που διατρέχει από την ιδιωτική εξουσία.

Συνοπτικά, ο αυστηρός διαχωρισμός Κράτους- Κοινωνίας συνεπαγόταν να μεν την προστασία του ατόμου από το κράτος, παράλληλα όμως βρισκόταν απροστάτευτο μπροστά στην ιδιωτική εξουσία, καθώς όπως προέβλεπε ο ατομικιστικός φιλελευθερισμός το κράτος δεν είχε κανένα δικαίωμα στην ατομική ελευθερία του ανθρώπου.

- **μονιστική έννομη τάξη**

Μονιστική είναι πλέον η σύγχρονη έννομη τάξη, η οποία έπειτα από δύο περίπου αιώνες και την ανάδυση του δημοκρατικού πολιτεύματος μεταβλήθηκε ποσοτικά και ακολούθως οδηγήθηκε σε ποιοτική μεταβολή. Η ποιοτική αυτή μεταβολή συντελέστηκε μέσα από δύο παράλληλες ανάστροφες πορείες: τη “δημοσιοποίηση του ιδιωτικού δικαίου” και την ταυτόχρονη “ιδιωτικοποίηση του δημοσίου δικαίου”. Με αυτόν τον τρόπο, η δυαδιστική έννομη τάξη του παραδοσιακού ατομικιστικού φιλελευθερισμού μετατράπηκε σε ενιαία έννομη τάξη του κοινωνικού ανθρωπισμού. Επακόλουθα, τα συνταγματικά δικαιώματα καθίστανται θεμελιώδη δικαιώματα της συνολικής έννομης τάξης και όχι μερικότερα δικαιώματα δημοσίου δικαίου.

Η σύγχρονη έννομη τάξη βασίζεται πια σε μία βασική αρχή, σε μια συγκεκριμένη αντίληψη της ιδέας της δικαιοσύνης, σε έναν κανόνα δικαίου.

Στο σημείο αυτό, θα ήταν δέον να γίνει μία περισσότερο ενδελεχής περιγραφή της σύγχρονης έννομης τάξης του **κοινωνικού ανθρωπισμού**. Το νέο Σύνταγμα (1975/1986/2001) καθιερώνει την έννομη τάξη του κοινωνικού ανθρωπισμού. Ως σύστημα ο κοινωνικός ανθρωπισμός αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα του 1975 (άρθρο 2 παρ. 1), ενώ με την αναθεώρηση του 2001, η διάταξη του άρθρου 25 παρ.1 εδάφιο γ' του Συντάγματος κατοχυρώνει τη διαπροσωπική ενέργεια (τριτενέργεια) των συνταγματικών δικαιωμάτων. Το δικαιοσύνη αυτό σύστημα του "σήμερα" έχει ως ανώτατη δικαιοπολιτική αρχή την αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας. Η ανθρώπινη αξία είναι πανθομολογουμένως, το ύψιστο αγαθό και η κατευθυντήρια αρχή του κοινωνικού ανθρωπισμού. Αποτελεί το σύνολο των γενικών υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρώπινου γένους. Η ανθρώπινη αξία είναι αυτή που θέτει τα απαραίτητα στεγανά στο σχήμα αλληλεγγύη-ανταγωνισμός-άμιλλα. Η υπέρτατη επιδίωξη, ωστόσο, του κοινωνικού ανθρωπισμού είναι η εξασφάλιση του ανθρώπου. Στο νομικό χώρο, η ανθρώπινη αξία αποτελεί την αρχή και το τέλος της έννομης τάξης. Ως καταστατική αρχή, προσδιορίζει την ιδέα του δικαίου και της δικαιοσύνης. Η ανθρώπινη αξία ήταν το θεμέλιο ενοποίησης της έννομης τάξης, καθώς επίσης και η ειδοποιός διαφορά που τη διαχωρίζει από την ατομικιστική συνταγματική τάξη. Σε αντίθεση από το παλαιό κράτος αποχής, η διασφάλιση και η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και γενικότερα του θεμελιώδους δικαιώματος της ανθρώπινης αξίας δεν είναι ιδιωτική υπόθεση αλλά αποτελεί κρατικό σκοπό. Σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή (άρθρο 2 παρ. 1, άρθρο 25 παρ.1) όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ομαλή άσκησή τους. Με άλλα λόγια κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους δε μπορούν να παραβιάζουν την ανθρώπινη αξία.

Θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές

Το ελληνικό Σύνταγμα ως καταστατικός χάρτης του πολιτεύματος θεμελιώνεται σε γενικούς και βασικούς κανόνες δικαίου που αποτελούν ουσιαστικά “θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος”. Χωρίς θεμελιώδεις αρχές δε μπορεί να υπάρξει ούτε κράτος ούτε όμως άλλης μορφής οργανωμένη κοινωνία, εφόσον οι αρχές αυτές αποτελούν το ισχύον δίκαιο, το οποίο με τη σειρά του δεσμεύει το κράτος και τους πολίτες.

Σύμφωνα με την τυπική (corpus) διάσταση των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών, στον όρο προσδίδεται αυξημένη τυπική δύναμη. Άμεσα προκύπτει το ερώτημα, αν είναι δυνατόν να υπάρχει Σύνταγμα μέσα στο Σύνταγμα, με άλλα λόγια, αν οι θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές είναι πράγματι ανώτερες από τις άλλες συνταγματικές διατάξεις. Η αλήθεια είναι πως αυτές οι αρχές που περιλαμβάνει το Σύνταγμα έχουν σημασιολογική και όχι τυπική υπεροχή έναντι των άλλων συνταγματικών διατάξεων. Παραδείγματος χάριν, η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας αναμφίβολα διαθέτει μεγαλύτερο κύρος και σημασία σε σχέση με άλλους συνταγματικούς κανόνες. Στον αντίποδα, αναφορικά με την ουσιαστική (animus) διάσταση των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών, το περιεχόμενό τους έχει ιδιαίτερο πολιτικό νόημα.

Γενικές αρχές έννομης τάξης

Μέσα στο πλέγμα της έννομης τάξης υπάρχουν και αρχές, οι οποίες έχουν γενική εφαρμογή σε ολόκληρο το δικαιοϊκό οικοδόμημα. Οι γενικές αρχές αποτελούν κανόνες με καθολική εμβέλεια, όπως βασικά αξιώματα, κανόνες καθολικής και γενικής εφαρμογής, γενικές αρχές έννομης τάξης. Εκφράζουν κλασικές αξίες της κοινωνικής συμβίωσης, αυτονομία, ισότητα, αξιοπρέπεια, δικαιοσύνη κτλ. Είναι γεγονός πως διαφέρουν από τους απλούς κανόνες ως προς το περιεχόμενο (η γενική προσέγγιση) και ως προς τη μορφή τους (ελαστικότητα στην εφαρμογή και στην ερμηνεία). Επιπρόσθετα, οι γενικές αρχές διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στις ρητές και στις άρρητες. Συγκεκριμένα, ρητές γενικές αρχές είναι εκείνες που

βρίσκονται γραπτά διατυπωμένες σε μια ειδική συνταγματική διάταξη, ενώ άρρητες είναι εκείνες που συνάγονται έμμεσα από επιμέρους συνταγματικές διατάξεις.

Όσον αφορά τη σχέση των γενικών αρχών και των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών πρέπει να σημειωθεί πως υπερισχύουν οι δεύτερες ως ειδικότερες. Πρόκειται για μία σχέση γενικού προς ειδικό. Οι θεμελιώδεις αρχές διαδραματίζουν ρυθμιστικό ρόλο στο πολιτικό σύστημα και συγκεκριμένα στο πολίτευμα, ενώ ,απ' την άλλη, οι γενικές αρχές του συντάγματος επαφίονται κατά κύριο λόγο στο δικαιοσύνη σύστημα και διαθέτουν χαρακτήρα “πολιτικά ουδέτερο”. Οι θεμελιώδεις αρχές δεν είναι ταυτόχρονα και γενικές αρχές, αντιθέτως, το σύνολο των γενικών αρχών περιλαμβάνεται στις θεμελιώδεις αρχές.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το οργανωμένο σύνολο κανόνων που ισχύει σε δεδομένο κράτος, σε συγκεκριμένο χώρο και τόπο καλείται *έννομη τάξη*. Η έννομη τάξη αποτελεί αναντίρρητα το δικαϊκό οικοδόμημα του κράτους. Απαρτίζεται από περισσότερα και μερικότερα δικαϊκά σύνολα που άπτονται των διάφορων κλάδων του δικαίου. Η ίδια όμως αποτελεί ένα ενιαίο σύστημα δικαίου, μέσα στο οποίο τα μέρη του (Σύνταγμα, νόμοι, κανονιστικές πράξεις) βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση. Οι κανόνες της δε βρίσκονται όλοι στο ίδιο επίπεδο. Κάθε έννομη τάξη στηρίζεται πάνω σε μια καταστατική αρχή. Τον περασμένο αιώνα ως καταστατική αρχή είχε θεμελιωθεί ο ατομικιστικός φιλελευθερισμός, άλλα με την πάροδο του χρόνου και την επικράτηση της δημοκρατίας εγκαθιδρύθηκε η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας. Ποσοτικές μεταβολές οδήγησαν στην ποιοτική μεταβολή της. Συνεπώς, η σύγχρονη έννομη τάξη αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο (επικράτηση μονιστικής αντίληψης) βασισμένο στον κοινωνικό ανθρωπισμό.

SUMMARY

The organised total of rules that exists in given state, in concrete space and place is called *legal order*. The legal order constitutes undoubtedly the fair building of state. It is composed from more fair totals that are related to the various branch of right. However it constitutes a united system of right, in which its parts (Constitution, laws, lawful acts) are found in interdependence. Its rules are not found all in the same level. Each legal order is supported on a constitutive beginning. The passed century, the individualistic liberalism had been founded as constitutive beginning, but some years later and after the predominance of democracy the beginning of inviolability of human value was established. Quantitative changes led to its qualitative change. Consequently, the modern legal order constitutes of a united total (predominance of 'monistic' perception) based on social humanism. .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα Ι' έκδοση, Αθήνα, 2004
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Το Σύνταγμα ως βάση της έννομης τάξης, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Γενική Συνταγματική Θεωρία, Τόμος Α', Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2004
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Η ανθρώπινη αξία, Νομική Επιθεώρηση, τεύχος 1, 1996
- Κανελοπούλου Ν. Σκέψεις γύρω από τη γενική αρχή της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος 1975/1986) (τόμος Μάνεση 2), 1999
- Χατζησάββας Γ., Η ανθρώπινη αξία. Η συνταγματική επιταγή του σεβασμού και της προστασίας της, στο περιοδικό "Δίκαιο και Πολιτική", 1989
- Χορτάτος Κ., η συνταγματική προστασία της αξιοπρέπειας του ανθρώπου
- Χουβαρδός Γεώργιος, Συνταγματική προστασία της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, Αθήνα 1990